

RAAP BELGIË – RAPPORT 1060

ARCHEOLOGIE NOTA

Bezoekerscentrum Kemmelbunker te Heuvelland

[DEEL II: PROGRAMMA VAN MAATREGELEN]

Bureauonderzoek – 2024C19

[COLOFON]

[TITEL] Archeologienota Bezoekerscentrum Kemmelbunker te Heuvelland
Deel II: Programma van Maatregelen
Bureauonderzoek – 2024C19

[VERSIE] 27 maart 2024

[AUTEUR(S)] N. Derweduwen

[PROJECTLEIDER] N. Derweduwen

[PROJECTMEDEWERKERS]

[PROJECTBEGELEIDER]

[AARDKUNDIGE]

[RAAPPROJECT] HELE02

[ERKEND ARCHEOLOOG] RAAP België (OE/ERK/Archeoloog/2016/00154)

[BEWAARPLAATS DOCUMENTATIE] RAAP België BV, Begoniastraat 13, 9810 Eke

[BEVOEGD GEZAG] Agentschap Onroerend Erfgoed

RAAP België BV
Begoniastraat 13
9810 Eke
Telefoon 09/311 56 20
E-mail: raap@raap.be
Website: www.raap.be

© RAAP België BV, 2024

RAAP België aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

[DOOR VERGUNNINGVERLENER IN DE VERGUNNING OP TE NEMEN VOORWAARDEN]

Er dient geen aanvullend archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd. Het volledige terrein wordt vrijgegeven.

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave.....	3
1 Inleiding	4
1.1 Administratieve gegevens	4
1.2 Samenvatting van het vooronderzoek	4
2 Gemotiveerd advies.....	6
2.1 De volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek	6
2.2 De aan-/afwezigheid van een archeologische site	6
2.3 Impactbepaling.....	6
2.4 Waardering van de archeologische site	6
2.5 Bepaling van de maatregelen	6
3 Programma van maatregelen – geen vervolg	7
4 Bibliografie	8
5 Lijsten van opgenomen figuren en tabellen	9
5.1 Figuren:.....	9
5.2 Tabellen:.....	9

1 INLEIDING

Dit programma van maatregelen is het tweede onderdeel van de archeologienota die door RAAP België werd opgesteld in het kader van het opmaken van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen in het plangebied Bezoekerscentrum Kemmelbunker (Heuvelland). Dit document bevat de adviezen en/of maatregelen die werden opgesteld op basis van het tot nu toe uitgevoerde archeologische vooronderzoek (bureauonderzoek, beschreven in het bijgaande eerste deel: verslag van resultaten).

Het advies is een vrijgave van het plangebied voor de geplande werken. De redenering die aan de basis ligt voor dit advies wordt in het hoofdstuk ‘Gemotiveerd advies’ uiteengezet. De verdere maatregelen die aan dit advies zijn gekoppeld worden toegelicht in één of meer programma’s van maatregelen in de daar op volgende hoofdstukken.

1.1 ADMINISTRatieve GEGEVENS

Tabel 1. Administratieve gegevens.

Projectcodes agentschap Onroerend Erfgoed ¹ : - Projectcode bureauonderzoek	2024C19		
Onderzoekskader	Opstellen van een archeologienota voor de aanvraag van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen		
Erkend archeoloog	RAAP België (OE/ERK/Archeoloog/2016/00154)		
Naam plangebied	Bezoekerscentrum Kemmelbunker		
Adres	Lettingstraat 64		
Deelgemeente/gemeente	Heuvelland		
Provincie	West-Vlaanderen		
Kadastrale gegevens	Heuvelland, 4e afdeling, Dranouter, Sectie A, perceel 844A		
Oppervlakte betrokken percelen	42.339 m²		
Oppervlakte plangebied	42.339 m²		
Oppervlakte geplande bodemingrepen	1.985 m²		
Bounding box in Lambert-coördinaten:	zuidwest: noordoost:	X: 40404.32 X: 40815.21	Y: 163843.44 Y: 164050.86

1.2 SAMENVATTING VAN HET VOORONDERZOEK

RAAP België voerde in maart 2024 een archeologisch vooronderzoek uit in het plangebied Bezoekerscentrum Kemmelbunker te Heuvelland. Het onderzoek kadert binnen een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen, er wordt een nieuw bezoekerscentrum ingepland. Het archeologisch vooronderzoek heeft tot doel na te gaan of er kans is op de aanwezigheid van waardevolle archeologische resten.

Er zijn gegevens verzameld over de aardkundige, archeologische en historische context van het plangebied. Op basis daarvan is een archeologische verwachting opgesteld en is er nagegaan wat de invloed is van de werken op het archeologisch erfgoed. Deze onderzoekstappen hebben geleid tot een advies.

¹ Voor elke fase van vooronderzoek is een projectcode bekomen bij het agentschap Onroerend Erfgoed. Deze projectcode is op alle documenten van het vooronderzoek, registratie, verpakking van vondstenmateriaal en verpakking van stalen aangebracht.

Het plangebied is gelegen op ca. 800 m ten zuidwesten van de dorpskern van Kemmel, aan de voet van een tertiaire getuigenheuvel, namelijk de Kemmelberg. Samen met de toppen van de Monteberg (115 m), de Lettenberg (95 m) en de omliggende heuvels, maakt de Kemmelberg deel uit van een reeks getuigenheuvels van het Noord-Franse Cassel over het Heuvelland, de Vlaamse Ardennen en het Hageland tot de zuidelijke Kempen.² Op hydrografisch vlak situeert het plangebied zich op de grens van het Leiebekken (deelbekken Grensleie) en het IJzerbekken (deelbekken Ieper-Ambacht).

De tertiaire ondergrond bevindt zich op geringe diepte en bestaat uit eolische afzettingen van de Formatie van Gentbrugge in het noorden en de Formatie van Tielt in het zuiden. Het quartaire profieltype bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan (laat-Pleistoceen) tot mogelijk vroeg-Holoceen (zandleem tot leem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen van het Quartair bevatten. Het plangebied bevindt zich nabij een tertiaire getuigenheuvel in het landschap waarop op verschillende plaatsen slechts een dunne Quartaire deklaag ligt. De bodem staat verder grotendeels gekarteerd als OB, voornamelijk het noorden, te wijten aan de inrichting als militair domein, terwijl in het zuiden de bodemtypes ADx, Efp en wLcp voorkomen.

In de omgeving van het plangebied zijn archeologische waarnemingen vastgesteld uit de periode vanaf het paleolithicum tot aan de Eerste Wereldoorlog. Een verscheidenheid aan lithische artefacten werd aangetroffen in de omgeving, maar eveneens is er sprake van (bewoning)sporen uit de bronstijd, ijzertijd, Romeinse periode en late middeleeuwen. Verschillende sporen en vondsten uit de Eerste Wereldoorlog werden opgetekend nabij het plangebied. Binnen het plangebied situeert zich de commandobunker Kemmel, ingericht in 1953.

De landschappelijke ligging en archeologische waarnemingen in de directe omgeving zorgen voor een hoge archeologische verwachting binnen het plangebied zowel voor steentijd artefactensites als grondsporen van de eerste landbouwers. Voor zone 2 van de geplande werken moet de trefkans bijgesteld worden naar laag gezien de reeds gekende verstoring door de aanleg van de bunker in 1953. Zone 2 bevindt zich volledig binnen de footprint van deze bunker en zal dus geen nieuwe verstoringen veroorzaken. Voor zone 1 blijft de verstoringsdiepte beperkt tot ca. 10 cm over een oppervlakte van ca. 20 m². Het overig deel van het pad betreft een ophoging. Hierbij is de trefkans voor archeologische sporen en vondsten zeer laag. Voor zone 4 betreft het de vernieuwing van een bestaande asfaltverharding. Ook hier betekenen de geplande werken geen nieuwe verstoring van de bodem. Voor de andere zones 3, 5 en 6 is de oppervlakte van deze zones eerder beperkt en liggen ze verspreid binnen het plangebied. Het mogelijk kennispotentieel weegt dan ook niet op tegenover de kosten voor verder archeologisch vooronderzoek. Bijgevolg wordt een vrijgave van het plangebied geadviseerd voor de geplande werken.

² Hantson, 2012

2 GEMOTIVEERD ADVIES

In dit hoofdstuk voorafgaand aan het feitelijk programma van maatregelen (al dan niet bestaande uit meerdere onderdelen) wordt duidelijk gemaakt waarom er op basis van het archeologische vooronderzoek al dan niet aanvullend archeologisch onderzoek moet worden uitgevoerd in het kader van het dossier waar deze archeologienota deel van uitmaakt.

2.1 DE VOLLEDIGHEID VAN HET UITGEVOERDE VOORONDERZOEK

Op basis van de in het verslag van resultaten beschreven delen van het archeologische vooronderzoek kan geen gegronde uitspraak worden gedaan over de aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed.

2.2 DE AAN-/AFWEZIGHEID VAN EEN ARCHEOLOGISCHE SITE

Het bureauonderzoek heeft aangetoond dat het plangebied een hoge archeologische verwachting kent. Echter in zone 2 zorgt de verstoringshistoriek – het aanleggen van de commandobunker in 1953 – ervoor dat deze verwachting dient bijgesteld te worden naar laag. In de overige zones is de verstoringshistoriek minder zwaar tot nihil waardoor het potentieel op zowel steentijd- als sporevindplaatsen blijft bestaan. Het bureauonderzoek was niet in staat om op basis van de beschikbare gegevens met zekerheid te kunnen vaststellen of er al dan niet een archeologische site aanwezig is binnen deze delen van het plangebied en wat de conserveringsgraad en diepteligging is.

2.3 IMPACTBEPALING

De geplande werkzaamheden binnen zone 2 zullen geen nieuwe verstoringen teweeg brengen, gezien het nieuwe bezoekerscentrum volledig wordt opgetrokken binnen de footprint van de bestaande betonplaat van de commandobunker. Voor deze zone geldt dat eventueel aanwezige archeologische resten reeds verstoord werden bij de aanleg van de bunker in 1953.

Voor zone 1 wordt de trefkans op archeologische resten als zeer laag beschouwd gezien de beperkte impact op de bodem van de geplande werken. Het merendeel van het pad wordt opgehoogd, het stuk vlonderpad bedraagt ca. 20 m² en brengt een verstoring van slechts 10 cm met zich mee.

Zone 4 betreft een vernieuwing van reeds bestaande asfaltverharding. Ook hier betekenen de geplande werken geen nieuwe bodemverstoring.

Voor de overige zones 3, 5 en 6 geldt dat de geplande werken slechts een beperkte oppervlakte innemen. Bovendien zijn de zones verspreid over het plangebied. Het potentieel op kenniswinst is eerder beperkt door de kleine oppervlakte en versnippering, waardoor deze niet opweegt tegenover de mogelijke kosten voor verder archeologisch vooronderzoek. Hierdoor wordt een vrijgave geadviseerd voor het plangebied in kader van de geplande werken.

2.4 WAARDERING VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

Het bureauonderzoek kon de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet aantonen. Echter is de oppervlakte van de geplande werken met een nieuwe bodemverstoring zo beperkt en verspreid, dat verder onderzoek niet aangewezen is en de potentiële kenniswinst niet opweegt tegenover de kosten.

2.5 BEPALING VAN DE MAATREGELEN

In het volgende hoofdstuk (of de volgende hoofdstukken indien er meerdere maatregelen in parallel worden geadviseerd) wordt gespecificeerd welke maatregelen aan de voorgenoemde conclusies van het gemotiveerde advies worden gekoppeld.

3 PROGRAMMA VAN MAATREGELEN – GEEN VERVOLG

Er wordt geen aanvullend archeologisch onderzoek geadviseerd in het kader van deze archeologienota en de bijbehorende vergunningsaanvraag.

Wel blijft de meldingsplicht gelden bij toevalsvondsten (ofwel de vondst van een roerend of onroerend goed met archeologische erfgoedwaarde, zoals deze omschreven wordt in Artikel 5.1.4. van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013). Dit geldt voor vondsten gedaan buiten de context van archeologisch vooronderzoek, archeologische opgravingen, of gebruik van een metaaldetector.³

³ Procedure: een archeologische toevalsvondst dient binnen drie dagen gemeld te worden aan het agentschap Onroerend Erfgoed, waarbij de vondst en haar vindplaats beschermd worden tot tien dagen na het vinden. De melding kan gemaakt worden via de website: <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/vondstmeldingen/toevalsvondsten/formulier>.

4 BIBLIOGRAFIE

UITGEGEVEN BRONNEN:

HANTSON, W. (2012) NIEUWE PERSPECTIEVEN OP DE KEMMELBERG. EEN GEOMORFOLOGISCHE STUDIE VAN DE KEMMELBERG MET ARCHEOLOGISCHE IMPLICATIES. (TERRA INCOGNITA), (5), p. . 22-45.

STEVENSON, M. G. (1991) BEYOND THE FORMATION OF HEARTH-ASSOCIATED ARTIFACT ASSEMBLAGE, IN *THE INTERPRETATION OF ARCHAEOLOGICAL SPACIAL PATTERNING*. NEW YORK: SPRINGER SCIENCE + BUSINESS MEDIA.

ONUITGEGEVEN BRONNEN:

GERAADPLEEGDE WEBSITES:

GERAADPLEEGD KAARTMATERIAAL:

AGIV (2024a) AGENTSCHAP VOOR GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN: GROOTSCHALIG REFERENTIEBESTAND (GRB). BESCHIKBAAR OP: [HTTP://WWW.GEOPUNT.BE/CATALOGUS/DATASETFOlder/7c823055-7bbf-4d62-b55e-f85c30d53162](http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/7c823055-7bbf-4d62-b55e-f85c30d53162).

AGIV (2024b) ORTHOFOTOMOZAÏEK, MIDDENSCHALIG, WINTEROPNAMEN, KLEUR, MEEST RECENT, VLAANDEREN. AGENTSCHAP INFORMATIE VLAANDEREN. BESCHIKBAAR OP: [HTTP://WWW.GEOPUNT.BE](http://www.geopunt.be).

OVERIGE BRONNEN:

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED (2019) CODE VAN GOEDE PRAKTIJK VOOR DE UITVOERING VAN EN RAPPORTERING OVER ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK EN ARCHEOLOGISCHE OPGRAVINGEN EN HET GEBRUIK VAN METAALDETECTOREN (VERSIE 4.0). VLAAMSE OVERHEID.

5 LIJSTEN VAN OPGENOMEN FIGUREN EN TABELLEN

5.1 FIGUREN:

Geen gegevens voor lijst met afbeeldingen gevonden.

5.2 TABELLEN:

Tabel 1. Administratieve gegevens 4